

Jan Neruda (1834 – 1891): Povídky malostranské (Přivedla žebrák na mizinu) (70. léta 19. století)

Struktura zkoušky:

A. Literární druh a žánr, literárněhistorický kontext, umělecký směr / tvůrčí skupina, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;

B. 1. Doba a místo (děje);

2. Kompozice;

3. Hlavní postavy a jejich charakteristika;

4. Námět, témata, hlavní motivy;

C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti;

Chci psát událost smutnou, ale hledí mně do očí co veselá iniciálka obličej páně Vojtíškův. Obličej tak zdravě svítivý a do červena lesklý jako nedělní pečinka, politá čerstvým máslem. A takhle k sobotě - pan Vojtíšek holil se jen v neděli -, když už mu bílé vousy po kulaté bradě zas rádně vyrazily a jako hustá smetana se skvěly, zdál se mně být ještě hezčí. Také vlasy jeho se mi libily. Neměl jich mnoho, začaly pod okrouhlou pleší na skráních a byly už přešedly, ne více stříbrny, nýbrž již až lehýnce zas do žluta, ale byly jako hedváb a vlály tak hebce kolem hlavy. Pan Vojtíšek nosil totiž čepici vždy jen v ruce a pokrýl se, leda když měl přejít prostorou sluncem příliš praženou. Vůbec se mně pan Vojtíšek líbil velmi, jeho modré oči zářily tak upřímně, celá jeho tvář byla jakoby kulatým, upřímným okem.

Pan Vojtíšek byl žebrák.(...)

Pozorlivý čtenář zajisté se diví, že směl žebrák pan Vojtíšek mluvit s panem policajtem jen tak po sousedsku a tento že mu ani nevykal, jakž by nějakému venkovanu nebo jinému zcela mu podřízenému člověku arci najisto byl učinil. A k tomu ještě třeba si pomyslit, čím tenkrát policajt byl! To nebylo ledabylokteré číslo od jedné do šesti set, to byl pan Novák, pan Šimr, pan Kedlický a pan Weisse, kteří v střežení naší ulice za den se vystřídali. To byl malý pan Novák ze Slabec, který nejraděj postál před kupeckými krámy, kvůli slivovici; tlustý pan Šimr ze Šluknova; pak pan Kedlický z Vyšehradu, zamračený, ale dobrosrdečný; a konečně pan Weisse z Rožmitálu, velký, s neobyčejně dlouhými, žlutými zuby. O každém se vědělo, odkud je, jak dlouho ve vojště sloužil a kolik má děti; na každého jsme se my "sousedské" děti věšely; on znal každého, muže i ženy, a matkám dovedl říci vždy, kamže se dítě jejich zaběhlo. A když roku 1844 pan Weisse následkem požáru v Renthauze vypuklého zemřel, šla mu na pohřeb celá Ostruhová ulice.

On ale nebyl pan Vojtíšek arci také obyčejným žebrákem. On si ani vlastního žebráckého zevnějšku nehleděl tak přísně, vypadal dosti čistě, alespoň na počátku téhodne; šátek na krku byl vždy pořádně uvázan, na kabátě byla sice někde záplatka, ale ne jako kus přibitého plechu a také ne z příliš různobarevné látky. Za týden prožebal se vždy celou Malou Stranou. Měl všude přístup, a jakmile zaslechla hospodyně venku jeho měkký hlas, nesla mu hned ochotně svůj trojník. Trojník, půl dobráku, to bylo tentokrát dosti mnoho. Od rána žebral až k polednímu, pak si zašel k Sv. Mikuláši na půldvanáctou. Zde u kostela nežebral nikdy, ba on dřepících zde žebraček ani si nevšimnul. (...)

Sotva si byl usedl, zvedla se jedna ze žebraček od dveří mikulášského kostela a šla tímtež směrem. Té říkali "baba miliónová". Jiné žebračky slibovaly, že pánbůh darovanou jim almužnu zaplatí stotisíckrát, ona šla hned do "miliónů a miliónů"; proto také paní oficiálka Hermannová, která chodila ke všem licitacím po Praze, dávala almužnu jí jediné. Miliónová šla rovně kdy chtěla a kulhala kdy chtěla. Ted' šla rovně a přímo k panu Vojtíškovu u sochy. (...)

"Pane Vojtíšku, my dva bychom mohli být ještě šťastni. - Tadyhle se mně pořád o vás zdálo, já myslím, že pánbůh tomu tak chce. - Vy jste tak samotný, pane Vojtíšku, nikdo vám neposlouží. - Vy máte všude přízeň, máte tuze moc dobrých lidí. - Vidíte, já bych se k vám přistěhovala.

Kus peřin mám -"

Pan Vojtíšek mezitím pomalu vstávat. Už tu stál rovně a pravicí si narovnával kožené stínidlo své čepice. "Radš utrejh!" vyhrknul konečně a obrátil se bez pozdravu. (...)

Divné zvěsti začaly se najednou šourat Malou Stranou. A koho se dotkly, škrabal se za uchem. "Pan Vojtíšek," znělo často v rozpacích a za chvíli zas jsi slyšel: "Pan Vojtíšek!"

Brzy jsem zvěděl všeho. Pan Vojtíšek prý nebyl ani chud. Pan Vojtíšek prý měl tam za vodou, na Františku, dva domy. To prý ani není pravda, že bydlí pod Hradem někde v Brusce.

Blázny si dělal z dobrých malostranských sousedů! A po tak dlouho!

Nastala rozhořčenost. Mužští se zlobili, cítili urážku, styděli se, že byli lehkověrni.

"Darebák!" pravil jeden.

"Je pravda," rozumoval druhý, "viděl ho někdo žebrat v neděli? To byl nejspíš doma, ve svých palácích, a jedl pečeně."

Ženské ještě váhaly. Dobrá tvář páně Vojtíškova zdála se jim přec příliš upřímná.

Ale přišel dodatek zvěsti. On prý má také dvě dcery a ty prý dělají slečny. Jedna prý má lajtnanta a druhá chce jít k divadlu. Nosí Jen samé rukavičky a jezdí do Stromovky.

To rozhodlo i u ženských.

Takřka ve dvakráte čtyryadvaceti hodinách byl osud páně Vojtíškův zjinačen. Všude ho ode dveří odbývali, že jsou "zlé časy". Kde míval obědy, slyšel, že "dnes nic nezbylo", nebo: "Jsme chudí, měli jsme jen hrách, to není pro vás." Uličníci kolem něho poskakovali a pokřikovali: "Domácí pán! Domácí pán!" (...)

Venku stála mlíkařka na vozíku a za vozíkem stál policajt pan Kedlický. Kus lojové svíčky svítil tiše v čtyřhranné, skleněné lucerně.

"Cože, pan Vojtíšek?" ptala se mlíkařka a ustála ve vrtění vařečkou. Ono bylo mlíkařkám sice ouřadně zapovězeno užívat vařečky na děláni smetanové parády, ale pan Kedlický byl muž dobrosrdečný, už jsem to řekl.

"Ano," odpověděl, "našli jsme ho po půlnoci na Oujezdě vedle kanonýrských kasáren. Byl nadobro zmrzlý a dali jsme ho do umrlčí komory ke Karmelitánům. Měl jen rozedraný kabát a kalhoty, ani košile neměl."